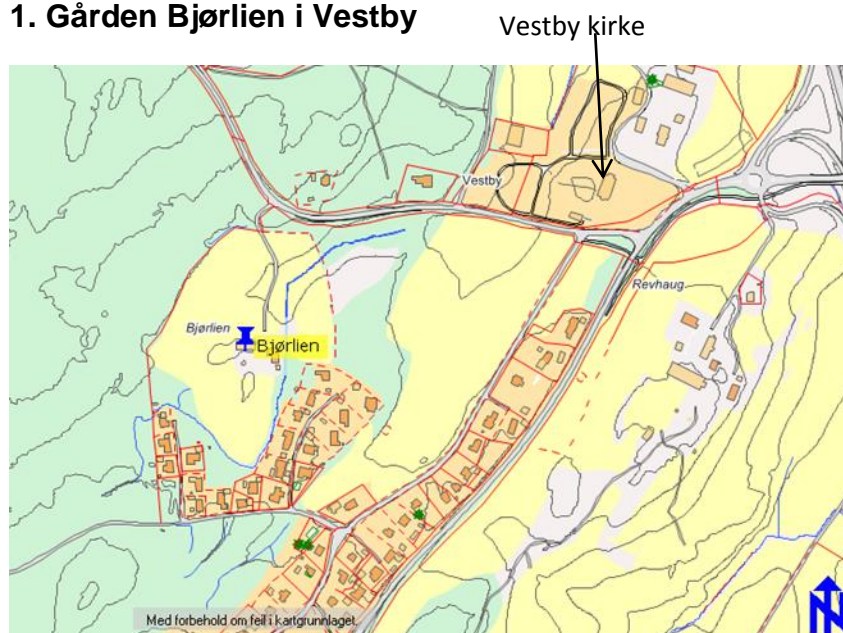

Om gården Bjørlien og urmakeren som bodde der

I Vestby er Bjørlien i dag mest kjent som skolen for trinnene 1-7 like ved boligområdet Pepperstad. Og mange vet at navnet kommer fra småbruket som ligger nordøst for skolen og med utkjøring til Hvitstenveien. Men foruroligende er det å høre at «navnet trolig er et minne fra den tid det var bjørn i området». Dette er bakgrunnen for denne oppsummeringen om gården – og ikke minst om han som er opphavet til navnet på både gård og skole.

1. Gården Bjørlien i Vestby

Kilde: Vestby kommune, kartportal

Ser vi etter i matrikkelen (eiendomsoversikten) finner vi Bjørlien som gårdsnummer 6 og bruksnummer 9 og 14. Gårdsnummer 6 er Vestby Prestegård, så vi kan legge til grunn at småbruket en gang er skilt ut fra prestegården. Går vi til folketellingen fra 1910 bor enka Anna Johannesen her med tre barn og to pleiebarn for betaling – samt en eldre kvinne som leier rom. Anna er registrert som forpakter av bruket. I tillegg til navnet Bjørlien, er stedet også omtalt som «prestegårdsplass».

Ved folketellingen 1900 bor «snekker og tømmermand» Karl Pettersen med kone Helene Johannesen, fire barn og to losjerende her.

Tellingen for 1891 er ikke digitalisert, men kilden viser at skomaker og forpakter Julius Jørgensen med familie bor på Bjørlien. Som vi ser: Bruket har vært på utleie, og det har vært flere utskiftninger av leietagere i denne perioden.

Matrikeloversikten fra 1886 har ingen eiendom som heter Bjørlien/Bjørlien, så eiendommen hører fortsatt til prestegården.

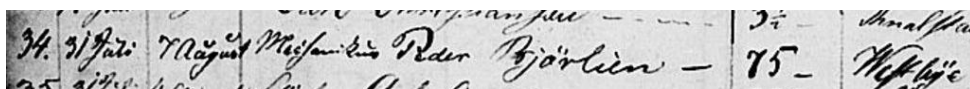
Videre bakover kommer vi til folketellingen for 1865 som er å finne i Digitalarkivet. Nå bor jordbruker, kirkesanger og lærer Manciin [nok feilavskrift for Marius] Fleischer fra Larvik her sammen med ektefelle Ulrikke Stoltenberg [fra Vestby] og fem barn. I tillegg har de en tjener.

Neste folketelling bakover med personnavn er for 1801. Men her finner vi ingen Bjørlien, men under «Westbye Præstegaard» er registrert fem husmenn – hvorav en «jordløs».

Går vi til Vestby gårdshistorie forteller den at det ca 1750 bodde husmann her, men da under navnet Prestestuen. Plassen er nevnt igjen i 1817 (vi kommer tilbake til det), og videre at i 1842 ble stedet «Plassen Prestestue også kalt Bjørlien bortfestet til skoletomt og lærerjord med rett til sommerved og havn i skogen». (Når frikjøpt?)

2. Kilder fra kirkebøkene

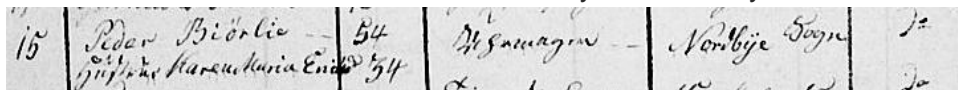
Blar vi bakover i kirkebøkene for Vestby treffer vi på en begravelse i 1839 hvor man den 7. august begraver «Mechanicus Peder Bjørlien, 75 år».

Kildeinformasjon: Akershus fylke, Vestby, Ministerialbok nr. 6 (1827-1849), Døde og begravede 1839, side 248.

Og nettopp denne Peder Bjørlien er velkjent i bygda for sin produksjon av klokker, og en del gulvur fra Peder står fortsatt rundt om i storstuer på Vestby-gårder.

Videre finner vi Peder i kirkeboken som innflytter til Vestby i 1816:

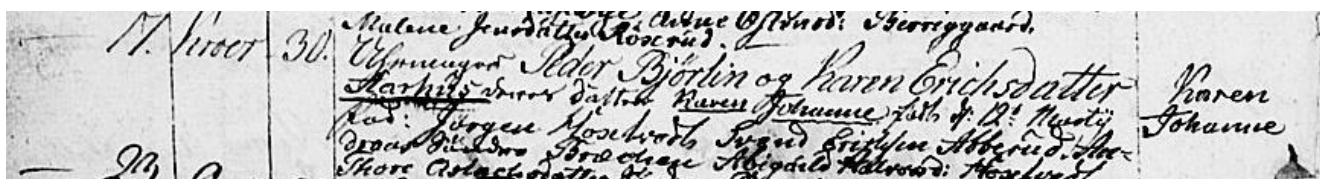

Kildeinformasjon: Akershus fylke, Vestby, Ministerialbok nr. 5 (1814-1827), Innflyttede 1815-1818, side 620.

Peder Bjørlien – Uhrmager - og hustru Karen Maria Erichsdtr, han 54 år, hun 34, kommer fra Nordby Sogn.

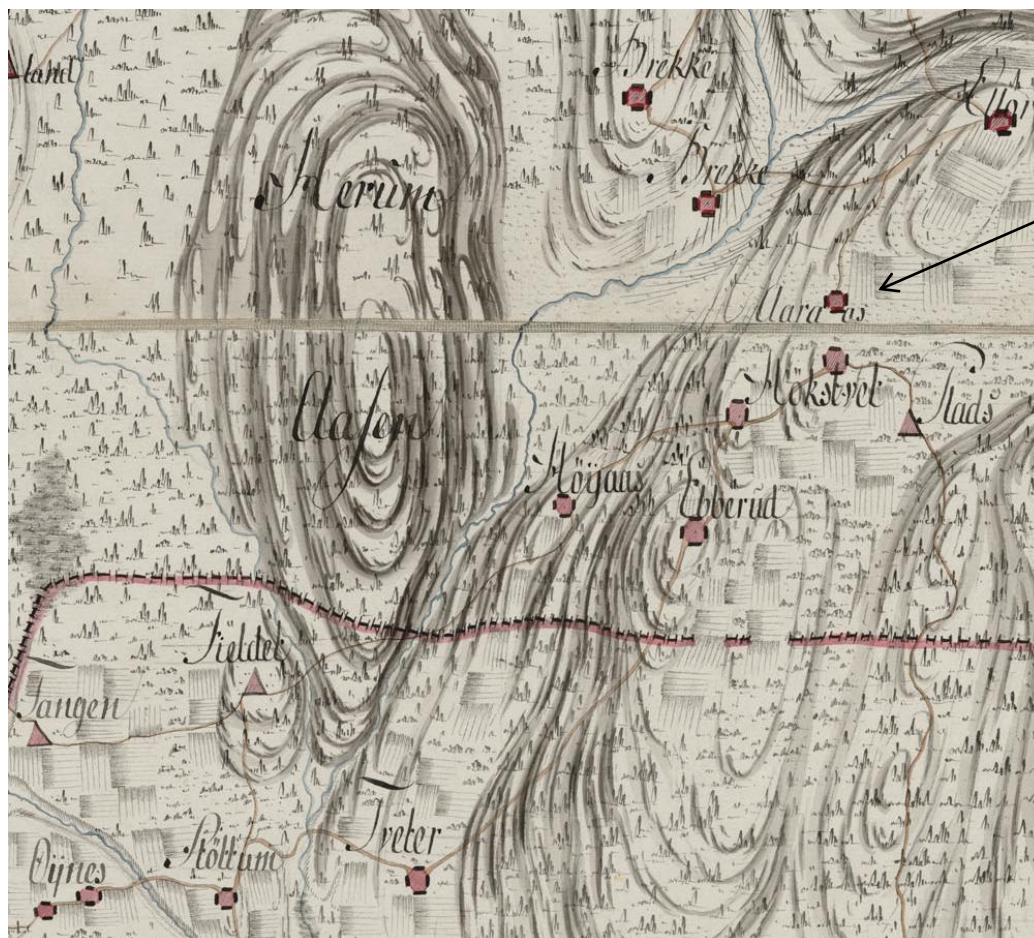
Familien kommer altså fra Nordby i Ås, men han hverken gjenfinnes på gårder eller plasser der. Noe ytterligere om Peder finner vi ikke i kirkebøkene for Vestby. Men fra Gårdshistorien har vi opplysning om at urmaker Bjørlien bygslet Prestestuen i 1817 på livstid for ham og hans hustru. Men hvor kom han fra?

Om han ikke var å finne i Nordby, så er det likevel funn i Ås hovedsokn. Her finner vi en barnedåp i 1811 hvor Karen Johanne døpes 17. mars i Kroer kirke (nr 30):

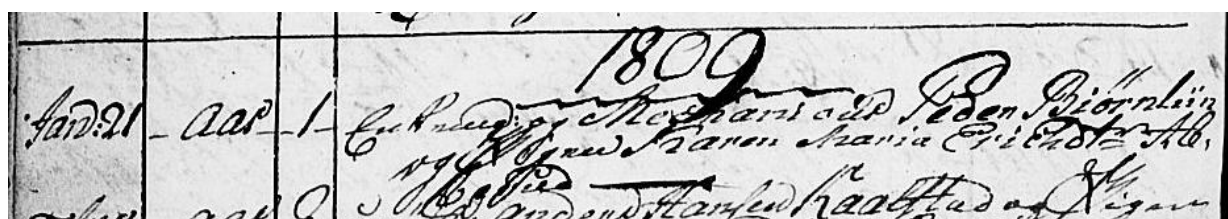
Kilde: Akershus fylke, Ås, Ministerialbok nr. I 2 (1778-1813), Fødte og døpte 1811, side 385-386.

Leses: «Uhrmager Peder Bjørnin og Karen Erichsdatter Aarhus, døper datter Karen Johanne f 12. Marts.» Faddere fra Hoxtvedt, Abberud, Brechan (gårder i nabolaget til Aarhus). Eiendommen Aarhus eller Aaraas var et småbruk som lå ved Hogstvet sør for dagens Ås sentrum og ikke langt fra grensen til Vestby.

Kilde: Kartverket, historiske kart 1799

Videre finner vi vielsen for de to i Ås 21. januar 1809.

Kilde: Akershus fylke, Ås, Ministerialbok nr. I 2 (1778-1813), Ekteviiede 1808-1809, side 602-603.

Leses: «Jan: 21. – Aas - Enkemand og Mekanikus Peder Bjørnliin og Pigen Karen Maria Erichsdtr Abberud.»

Peder har altså vært gift før, men det opplyses ikke hvor han kommer fra. Karen Maria kommer fra nabogården til Hogstvedt og Aarhus - Abberud, men er nok bare i tjeneste her. Hun er født på Bjerkeskau i Tomter 1775 av foreldre Erich Jacobsen Greåker og Kari

Svensdtr Bjerkeskau. Etter Bjerkeskau bodde familien på Klokkerud og Nekkerudplass i Såner før den havnet på Kaksrud i Kroer, og så på Brekke nordre – like ved Aarhus - i 1799.

3. Gårdshistorie for Ås, kilder om urmakere

Ås Gårdshistorie, bind 1, s 364, forteller at urmaker Peder Olsen Bjørlien bodde til leie på bruket Åros under Hogstvet østre fra 1810 til 1814. Hans virksomhet fattet interesse hos den kjente sorenskriver Christian Magnus Falsen på Vollebekk – og som også var formann i Follo-avdelingen av relativt nystartede Norges Vel. Foreningen ønsket å starte «ny virksomhet», og Falsen skrev dermed til «*Hr. Uhrmager Bjørlien!*» med brev som bl.a. inneholdt «*at det nå gjaldt å industrialisere Follo og Norges Vels avdeling for "Huus, Fabrik og Kunstfliid", ville vite litt om "dem der i dete District maate udmærke sig med Kunstarbejde"*. Det het bl. a. videre: "*Da De nu er i Commisionen bekjendt som en habil Mechanicus og Uhrmager, saa henvender vi os i denne anledning til Dem med forespørsel om De ikke, naar de fornødne penge bleve Dem forskudte, kunde have lyst og evne til at anlægge en eler anden Fabrikmæssig Indretning"*. Men noen klokkefabrikk eller annet ble ikke startet i området.

Men om Peder var urmaker er det kanskje mer å lese om ham i bok som er skrevet om norsk klokkemakere? Og ganske riktig: I boka «**Urmakerkunst i Norge**» av Olav Ingstad er det under Ås/Vestby omtalt:

I Vestby og nabo herredet As er Peder Bjørlien den mest kjente av urmakerne. Han holdt til på Åros hvor han drev urproduksjon i stor skala. Flere hundre gulvur er kommet fra hans verksted. De finnes på de fleste gårder i egnen og også på mange steder utenfor de to herreder. For det meste leverte han alminnelig salgsvare, ur med hvitmalte skiver og platiner av jern. Men man kan også treffe på arbeider av ham av bedre kvalitet og med finere utstyr. Bjørlien hadde ord på seg for å være en dreven mekaniker. Videre fortelles det om at sorenskriver Christian Magnus Falsen prøvde å overtale Bjørlien til å starte en for industriell virksomhet..

4. Søndre Land

Og når vi søker etter «Bjørlien» andre steder i boka, så dukker under Søndre Land i Oppland opp, omtale på slutten av 1700-tallet:

Peder Olsen Bjørlien har laget en mengde klokker som er grovt utført men stødige i gangen. Noe for øye er de ikke. En plass under Bjørlien bærer ennå navnet «Urmakerbråten», fra Peder Olsens tid.

Videre finner vi en utdypende artikkel i Landingen Årbok 1997, utgitt av Lands Museum, s. 107., artikkel av **Terje Nordraak**:

I "Landingen" 1976 forteller O. Ingstad om "Klokker og klokkemakere i Land". Han nevner i artikkelen bl. a. Peder Olsen Bjørlien. Jeg skal her forsøke å fortelle litt mer om ham.

Peder var ikke fra Bjørlien, men har nok tatt dette navnet da han enten har bodd på garden ei tid, eller mest sannsynlig har han bodd på plassen Odden (Vuluodden) under Bjørlien. Her bodde nemlig hans svigerforeldre, urmaker Lars Simensen Hammer (1722-1785) og hustru Anne Haraldsdatter f. Vaslien (1729-1789). Så muligheten er stor for at Peder faktisk kan ha gått i lære hos sin svigerfar i "Urmakerodden", som plassen også ble kalt.

Peder ble i 1783 gift med Berthe Larsdatter f. 1754 på Næs-eie, av ovennevnte

foreldre. Hun hadde bl. a. broren Lars Larsen f. 1766, som også var en kjent urmaker (se Ingstads artikkel). Han kjøpte i 1791 Scheslien.

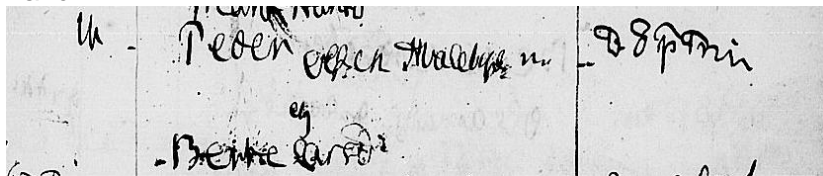
Da Berthe og Peder ble gift, nevnes de til Hvalby-eie, og bodde da antagelig på Hvalbyhaugen. Den 13. juni 1785 ble det nemlig holdt skifte der etter avdøde Lars Simensen (Hammer), som da var selveier av stedet. Blant de registrerte midler i boet var 2 1/4 lispund tunge i Haugen, og disse ble solgt til Peder for 240 riksdaler. Året etter, i 1786, fikk Ole Hansen Grætte skjøte på eiendommen for 230 rd. og i 1788 ble Berthe og Peder nevnt til Hasvold-eie. Dette er det siste livstegn vi kan finne av dem i Land. De fikk to barn her i bygda, Ole f. 1784 på Hvalby-eie (Haugen) og Berthe f. 1788 på Hasvold-eie.

Så plutselig i 1809, dukker enkemann og "Mecanicus" Peder Bjørlien opp i bygda Ås i Akershus. Da blir han nemlig gift igjen med "pige" Karen Marie Eriksdatter f. ca. 1782 og de slår seg ned på plassen Åros under garden Hogstvet, østre. Her bodde de fra 1810 til 1814, og fikk dattera Karen Johanne f. 1811, som i 1833 ble gift med Ole Hansen Solberg fra Frogn.

Peder Bjørlien drev urproduksjon i stor skala og flere hundre gulvur er kommet fra hans verksted. For det meste leverte han alminnelig salgsvare - ur med hvitmalte skiver og platiner av jern, men man kan også treffe på arbeider av ham av bedre kvalitet og med finere utstyr. Bjørlien hadde ord på seg for å være en dreven mekaniker (skriver også Ingstad i sin bok "Urmakerkunst i Norge", 1980).

De nevnte familiære hendelser finnes dokumentert i kirkebøkene for Land:

Vielse Peder Olsen Hvalbyhaugen og Berte Larsdtr ble gift dom. 8 p. Trin 1783 (10. aug.) i Land:

Kilde: Oppland fylke, Land, Ministerialbok nr. 5 (1765-1784), Trolovede 1783, side 290-291.

Videre finner vi dåp for tre barn:

Ole døpt 1784 på Hvalbyeje

Anne døpt 1785 på Hvalbyhaugen

Berthe døpt 1788 på Hasvoldeje

Kilde: Oppland fylke, Land, Ministerialbok nr. 6 (1784-1813)

I tillegg kan det nevnes at det begravnes en gutt i Hov i 1798 «Peder Bjørnlin Schee – 9 år» - uten at vi sikkert kan koble denne til vår Peder.

I skiftet etter svigerfaren i 1785 på Hvalbyhaugen står det at «Datteren Berthe Larsdtr gift med Peder Olsen boer her på Gardpladsen». Men vi vet også at svigerfar Lars bodde på plassen Odden under Bjørlien i en periode.

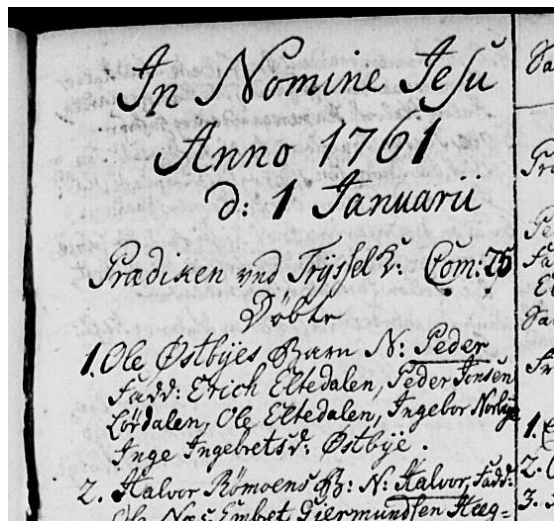
Hvalby ligger like sør for Hov sentrum, mens Hasvold ligger noe lenger i nord i grenda Lausgarda. Bjørlien ligger på vestsida, rett over Randsfjorden.

Ved sin død i 1839 var Peder oppgitt å være 75 år – noe som skulle indikere fødsel omkring 1764. Ved innflytting til Vestby i 1816 var han notert som 54 år – som indikerer fødsel et par år tidligere. Men dersom vi leter i kirkeboka for døpte i Land omkring disse årstallene, finner

vi ingen med navn Peder Olsen. Det kan skyldes manglende innføring – eller helst at Peder er født i en annen kommune. Men hvor skal vi da lete – finnes det f.eks. noen Ole i bygda med sønn Peder?

Det nærmeste vi kommer er nok da en kar Ole Erichsen som bor ved Lomsjøen inne på åsen på vestsida av Randsfjorden. Denne mannen skal være tilkalt fra Trysil som bjørnejeger. Ved et søk i gårdshistorien for Trysil finnes omtale av en Ole Eriksen Ljørdalen og hustru Berte Jonsdtr Tekta på gården Nordre Østby (Rønningen) som i 1765 flytter til Land. Ole er tilkalt som bjørnejeger!

Sønnen Ole er døpt i Trysil kirke 1.1.1761:

Kilde: Hedmark, Trysil i Elverum, Ministerialbok nr. 4 (1761-1780), Kronologisk liste 1761, side 92-93.

Peder er da 8. barn til Ole og Berte, og har vært 5 år da familien flyttet til Søndre Land.

Eldste bror Erik, f 1748, kan være den som er omtalt i gårdshistorien for Søndre Land i Breidvika ved Lomsjøen - som bjørnejeger fra Trysil - i 1778.

Men hva skjedde med familien i Søndre Land, og hvorfor finner vi ikke Peder ved folketellingen 1801? Her har vi dermed en glipe i historien fra 1788 til 1810 hvor Peders tilværelse fortsatt ikke er dokumentert.

Og om opphavet til Bjørlien-navnet? Jo, navneforskerne mener gården på vestsida av Randsfjorden trolig har fått navn etter en tidlig bruker som het Byjarlið – sammendratt til Bjarlið. Så noen «bjørn bort i lia» har det nok ikke vært snakk om - hverken i Vestby eller i Søndre Land. Men en bjørneskytter kan jo likevel være en årsak til at urmakeren valgte å ta med seg «Bjørn» i sitt etternavn.

Febr 2015 Jarleif Nordheim